

MAGYAR ÖRMÉNY

ÉLŐ RÖKSÉG

ERDÉLYI HÍRLAP | V. ÉVFOLYAM, 16. SZÁM | 2020. SZEPTEMBER–NOVEMBER

MAGYAR ÖRMÉNY ÉLŐ ÖRÖKSÉG

Erdélyi hírlap

Negyedévenként megjelenő, az erdélyi magyar örmény és az azzal rokonszenvező közösség számára kiadott folyóirat

Kiadja az

ERDÉLYI MAGYAR ÖRMÉNYEK SZÖVETSÉGE (EMÖSZ)

FŐSZERKESZTŐ: Puskás Attila

FELELŐS SZERKESZTŐ: Bakó Zoltán

MŰSZAKI SZERKESZTÉS

ÉS TÖRDELÉS: Haáz Vince

MUNKATÁRSÁK:

Zakariás Eszter (Csíkszereda),
Gál Hunor, Kulcsár Petra
(Gyergyószentmiklós),
Czirják Károly (Maroshévíz),
Bíró Melinda, Szász Ávéd Rózsa,
Fazakas-Kató Klára (Marosvásárhely),
Bodurián Ágota (Székelyudvarhely)

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

54015, Marosvásárhely, Tg. Mureș,
Mező utca (Strada Câmpului), 3. szám
Tel. : +40-756.222.903

NYOMDAI MUNKÁLATOK:

Intermedia Kft. Marosvásárhely

Támogató a Romániai Magyar Demokrata Szövetség és a Communitas Alapítvány.

KAPCSOLAT, LEVÉLCÍM:

ormenyorokseg@gmail.com

ISSN: 2537-5520

A lapban közölt cikkek nem feltétlenül tükrözik a kiadó véleményét.

BORÍTÓKÉP: Eggyel több az örmény-katolikusok száma Szamosújváron

Örmény veszteségek a bejrúti robbanás során

Augusztus 4-én a bejrúti kikötőben robbanás söpört végig a városon, hatalmas károkat okozva, amely a helyi örmény közösség épületeit megrongálta. Hamad Hasan libanoni egészségügyi miniszter szerint több mint száz ember meghalt, a sebesültek száma több ezerre tehető. A robbanás során több mint tíz örmény is meghalt, száz körül van azon örmény sebesültek száma, akik a robbanás pillanatában a helyszín közelében tartózkodtak.

ELHUNYT NAZAR NAJARIAN IS, A LIBANONI KERESZTÉNY KATAEB PÁRT, „A LIBANONI BRIGÁDOK” PÁRTJÁNAK FŐTITKÁRA IS A ROBBANÁSBAN

Bejrúti örmény források szerint a libanoni örmény közösség legnagyobb központjában, a főváros elővárosában található Bourdj Hammoudban is megsérült a Shaghzoyan központ, ahol az örmény Aztagnapilap és a Vana Tsayn Rádió (Van Hangja) székhelye van. Itt személyi sérülések és komolyabb anyagi károk nem történtek. A Russia Today hírügynökség szerint a robbanás következtében meghalt a 61 éves Nazar Najarian libanoni örmény üzletember és politikus, a Libanoni Keresztény

Kataeb Párt, más néven a Phalangisták, „a libanoni brigádok” pártjának főtitkára. Najarian éppen az irodájában tartózkodott a robbanás pillanatában és súlyos sérüléseket szenvedett, amikbe később belehalt.

Azeri támadás Örményország ellen

Július 12-e délután azerbajdzsáni erők számos nagymérvű katonai akciót hajtottak végre Örményország Tavush-régiója irányába, amelyek során polgári civil infrastruktúrák és harcban nem állók ellen különleges erőket, nehéztüzérséget és –pilóta nélküli – légi felderítést vetettek be. Az azerbajdzsáni erők súlyos veszteségeket szenvedtek, sajnos több örmény katona halt hősi halált.

A konfliktusról több nemzetközi hírügynökség is beszámolt. Az INFOTECA 24 szerint Moszkvában két azeri arról tárgyalt, hogy éjszakai támadásokat kell szervezni Örményország ellen. Azeriek támadtak örményekre Moszkvában, 50 azerit letartóztattak, huliganizmussal és etnikai gyűlölködéssel vádolják őket. Németországban felgyújtották az örmény nagykövetség egyik gépkocsiját. Az ügyben folyik a vizsgálat, felmerül a szándékos gyűjtogatás lehetősége. Azeriek felgyújtottak két örmény kávéházat Ukrajnában, ott személyi sérülés nem történt.

Az USA képviselőháza elfogadott egy határozatot, amely 1,4 millió dollár humanitárius támogatást nyújt aknátlantásra.

A libanoni parlament tárgyalni fogja azt a törvénytervezetet, amely szerint április 24-ét, az örmény népiptás, az asszírok és kaldeusok lemészárlásának emléknapjává tennék. Elias Khankash képviselő szerint a törvény célja felhívni a libanoni ifjúság figyelmét a népiptás veszélyére és az emberi jogok tiszteletének fontosságára.

Az Erdélyi Magyar Örmények Szövetsége július 17-i közleményében mélyszélesen elítélte az örmény-azeri határon folyó katonai cselekményeket.

A lapban megjelenő írások bármilyen formában történő, akár teljes egészében, akár részleteiben való másolása és közlése szigorúan tilos. Cikkek vagy cikkrészletek utánkötése csak a szerkesztőség, a szerző megkérdezése és előzetes beleegyezése után lehetséges.

MEGVALÓSULT A MAGYAR KORMÁNY TÁMOGATÁSÁVAL

Ötezer éves kardot találtak a velencei Örmény Kolostorban

A Kis Örményországi Trabzon melletti település, Kavak akár azzal is büszkélkedhet, hogy itt készítették el a világ első kardját – már amennyire egy öldöklő-fegyver feltalálásával büszkélkedni lehet. A kisázsiai trójaiak és görögök harcaiban használt fegyverek – kardok – csak kései utódai voltak a kavaki fegyvernek, ugyanis jó kétezer évvel ennek megjelenése után használták őket.

Még 2017-ben történt, hogy egy olasz egyetemista, Vittoria Dall'Armellina, a velencei San Lazzaro szigetén lévő mechtarista kolostorba látogatva meglátott egy ismerősnek tűnő kardot. A kardot mindaddig középkorinak és pár száz évesnek tartották. Kiderült, hogy a világ egyik legrégebbi kardjáról van szó.

Dall'Armellinanak, aki doktori tanulmányait végezte a velencei Ca'Foscari Egyetemen, ismerősnek tűnt a kard, hasonlított azokhoz a bronzkori kardokhoz (ekkor készítették először kardokat a történelemben), amelyeket már mesteri tanulmányai végzésekor tanulmányozott. Kiderült, hogy igaza volt: két év kutatás után kiderítették,

AZ ÖRMÉNYORSZÁGBÓL SZÁRMAZÓ KARD AKÁR VILÁGELSŐ LEHET A FEGYVEREK FELTALÁLÁSÁNAK TÖRTÉNETÉBEN

hogy a kard 5.000 éves – jelentette be az Egyetem.

Az egyetem felvette a kapcsolatot a Mechtarista renddel, hogy több részletet megtudjon a kardról. Serafino Jamourlian atyának kutatásai révén sikerült kiderítenie a fegyver történetét. Úgy tűnik, hogy a kardot egy örmény műgyűjtő, Yervant Khorasandjian adományozta Ghevond Alishan atyának, kb. 150 évvel ezelőtt. Alishan költő volt, aki a híres angol műkritikusnak, Ruskinnak volt a barátja. Alishan 1901-ben halt meg és a hagyatéka a velencei mechtarista kolostorra maradt.

A kard mellett lévő 19. század második feléből származó, kézzel írt örmény nyelvű dokumentum szerint a kard egy Kis Örményországi, Trabzon melletti településről, Kavakból származik. Érdekes részlet, hogy arzénbronzból, réz és arzén ötvözetéből készítették, amelyet 5.000 évvel ezelőtt hasz-

náltak. A Kura-Araxes kultúra korszakából származik, és azon a helyen találták meg, ahol a Hayasa törzs élt. Az archeológusok úgy gondolják, hogy a kardokat, mint fegyvereket ebben a régióban találták fel, és a San Lazzaro degli Armeni szigeten található kardot a legkorábbiak egyikének, ha nem éppen a legelsőnek tartják.

Tudni lehet, hogy az ókori Örményország az egyik legkorábbi fémgyártó központ volt. Például területén találták meg a világ legrégebbinek (6.000 éves) tartott fémolvasztó műhelyét. „Úgy tűnik ebben a régióban, az északi Kaukázus és Kelet-Anatólia között találták fel a kardot és legalább két típusa létezett” – mondta a Ca'Foscari Egyetem archeológusa, Elena Rova.

Összeállította Dr. Kálmán Attila

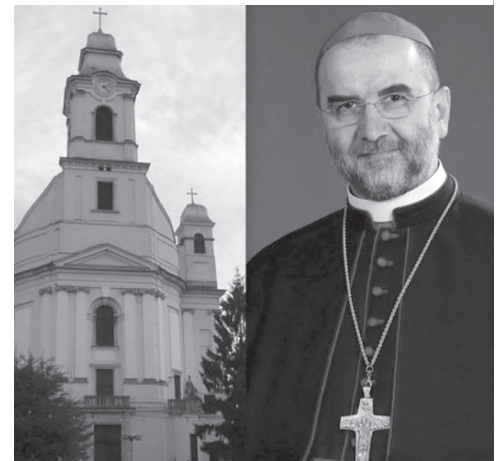
Kovács Gergely érsek az új örmény apostoli kormányzó

Ferenc pápa 2020. szeptember 2-i hatállyal elfogadta Jakubinyi György nyugalmazott gyulafehérvári érsek lemondását a Romániai Katolikus Örmények Ordinátusának vezetéséről és Kovács Gergely gyulafehérvári érseket nevezte ki örmény apostoli kormányzóvá ad nutum Sanctae Sedis – a Szentszék kívánságára megjelöléssel. A kinevezés hírére a Szentszékkel egy időben jelentette be az örmény ordináriátus és a Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség.

„Isten kegyelme, a Boldogságos Szűzanya oltalma, Világosító Szent Gergely Atyánk áldása kísérvé az újonnan kinevezett apostoli kormányzót mindannyiunk és az Anyaszentegyház javára” – írja közleményében Jakubinyi György nyugalma-

zott érsek, az erdélyi katolikus örmények nyugalomba vonuló apostoli kormányzója. Köszönőlevelében így fogalmaz: „Mindig hangsúlyoztam, hogy amint van kettős állampolgárság, úgy lehetséges a magyarörmény önazonosság is. Köszönöm a négy örmény katolikus plébánia polgári hatóságainak, a polgári örmény szervezeteknek: EÖGYKE, UAR, EMÖSZ támogatását!” Köszönőlevelét következő lapszámunkban közöljük.

Jelenleg az ordináriátushoz négy plébánia tartozik (Szamosújvár, Gyergyószentmiklós, Erzsébetváros, Csíkszépvíz), négy katolikus papja van, akikből kettőnek engedélye van örmény rítusban misézni. A hívek száma 384.

DR. KOVÁCS GERGELY GYULAFEHÉRVÁRI ÉRSEK, ÖRMÉNY APOSTOLI KORMÁNYZÓ • FOTÓ: ERSEKSEG.RO

Degenfeld- kastélylátogatás Kutyfalván

CSODÁLATOS KÁLYHÁK A KASTÉLYBAN

A Radnót és Marosludas között Kutyfalván található Degenfeld család kastélyába szervezett kastélylátogatással egybekötött kirándulást a vásárhelyi magyarörmény közösség a Pro Castellum Degenfeld és az Anteportas Egyesülettel közösen. A kommunizmusban államosított kastély és a család történetét dr. Kálmán Attila történész, a MÖMKE elnökhelyettese ismertette.

Székelyföldi örmény templomok az örményországi televízióban

Az Örmény Közszolgálati Televízió Օտար ամայի champeqi vra- Egy elhagyatott, idegen úton) című műsorában mutattak be dokumentumfilmet a gyergyói és csíkszépvízi

örménység múltjáról, jelenéről, az épített örökségről. Első alkalom, hogy az örményországi televízió székelyföldi közösségekről átfogó riportot készít.

Elsőáldozás évszázados kelyhekből Gyergyóban

A hagyományos májusi időponttól eltérően július 19-én tartották az elsőáldozást az örmény katolikus templomban hét gyermek számára. Gál Hunor plébános fordulópontnak nevezte az eseményt a gyermekek életében. A plébános a nagy kapitány, Jézus Krisztus és egyháza parancsainak betartására buzdította a fiatalokat. Az elsőáldozás örmény hagyományok szerint két szín alatt történt. A járvány miatt mindegyik elsőáldozó külön kelyhekből áldozott, a 18-19. századi kelyheket az egyházi kincstárban őrzik.

Koncert a gyergyói örmény templomban

A TÁVOLSÁGTARTÁS NEM ZAVARTA A KÖZÖNSÉGET

A Csíki Kamarazenekar július 16-án a gyergyószentmiklósi örmény katolikus templom kertjében adta elő a „Bécs és Velence – Barokk zenei utazás” című műsorát. A program során bemutatásra kerültek Vivaldi kora előtt keletkezett bécsi és velencei zeneművek is. A rendhagyó koncerten betartották a rendhagyó egészségügy járvány megelőző előírásokat is.

Több év után örmény- katolikus keresztelő Szamosújváron

Július 26-án Küsmödi Attila örmény-katolikus plébános örmény kereszttségben részesítette az örmény katolikus székesegyházban Debreczeni Zonga Emmát.

Több év után ez az első örmény katolikus rítus szerint végzett keresztelési szertartás Szamosújváron, ahol korábban római rítus szerint kereszteltek. Az örmény katolikus keresztelést a bérmlás szentségével együtt szolgáltatják ki. Erdélyben Gyergyószentmiklós az egyetlen hely, ahol 2003 óta rendszeresen örmény katolikus rítus szerint szolgáltatják ki a bevezető szentségeket.

Szűkre szabott templombúcsú

A járvány miatt csak korlátozott létszámban vehettek részt az erdélyi örmények a két történelmi közösség templombúcsúján, Szamosújváron és Erzsébetvárosban. A szamosújvári búcsú szónoka Szakács Endre vikárius volt, Erzsébetvárosban Küsmödi Attila szamosújvári plébános hirdetett igét.

Gyergyói pap szentelése Kalocsán

Augusztus 15-én a kalocsai Nagyboldogasszony főszékesegyházban szentelte pappá dr. Bábel Balázs kalocsa-kecskeméti érsek a gyergyószentmiklósi születésű Márton Arnoldot, akinek életútján meghatározó volt a gyergyószentmiklósi magyarörmény közösség és a templom, ahol 2004 óta rendszeresen ministrált. Márton Arnold a gyulafehérvári katolikus gimnáziumban érettségizett, majd a helyi szemináriumban és a Fokoláre közösség olaszországi központjában, Loppianóban tanult. Hazatérve a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegyébe jelentkezett, ahol papként fog szolgálni. A szentelésen, és a másnap bemutatott erdélyi szentmisén az örmény-katolikus közösség is képviseltette magát.

MÁRTON ARNOLD ELSŐ SZENTMISÉJE KISKUNHALASON

A NÁLUNK KÖZISMERT GYERGYÓSZENTMIKLÓSI ÖRMÉNY TEMPLOMOT IS LÁTHATTÁK AZ ANYAORSZÁGIAK

Libanonban, a kánaáni menyegző helyszínén

A cédrusok egykori birodalma, Libanon, vagy ahogyan egyesek nevezik, Kelet Svájc, bibliai tájakon fekszik a Földközi tenger partján, Izrael és Szíria között. Libanonban van Szidon és Tirusz vidéke, ahol Jézus is hirdette Isten Országát és a városok pogány lakói ámulattal hallgatták tanítását. Itt gyógyította meg a kánaáni asszony leányát is, itt tudatosodott benne, hogy tanítása nem csak a zsidóknak, hanem a pogányoknak is szól (vö. Mt 15,21-28). Egyesek szerint Libanonban van a kánaáni menyegző színhelye is.

A mai Libanon az ősi föníciai civilizáció helyén alakult ki. A föníciaiak voltak a világ első nagy hajósai, körbehajózták Afrikát, megalapították Karthágót, elkészítették a világ első abc-jét. A libanoni cédrus messzi földön híres, ez látható az ország piros-fehér-zöld színű nemzeti lobogóján is. A cédrus az ókor legértékesebb és drága faanyagának számított. Hajók építésére használták, de az egyiptomiak a múmiák koporsóit is cédrusból készítették, a zsidók pedig a templom építésénél is ezt használták. A zsidó-keresztény szimbólumvilágban is megtalálható, ahol az örökzöld növényekhez hasonlóan az örök élet, a Paradicsom jelképe. A középkorban a Szűzanya fájának tekintették, és a Szent Kereszt legendája szerint részben libanoni cédrusból készült Jézus keresztje is. De a föníciaiak egyébről is híresek, ők állították elő például az ókor és a koraközépkor legjobb kelmefestékjeit – többek közt a római szenátorok tógáinak festőanyagát, a bíbort – a bíborcsiga váladékából. Őket tartják a világ első üvegműveseinek is.

Libanonban több száz éve élnek örmények, ugyanis a Kilikiai Örmény Királyság vidékén található. A jelenlegi örmény közösség nagy része viszont az Örmény Genocídium után alakult ki. 1932 óta Libanonban a népszámláláskor nem gyűjtenek adatokat az etnikai és vallási hovatartozásra

TÖBB TUCAT HALOTT ÉS TÖBB EZER SEBESÜLT
A BEJRUTI ROBBANÁS UTÁN

vonatkozóan, ennek ellenére ismert, hogy a 150.000 lelket számláló örmény közösség a libanoni lakosság 4 százalékát teszi ki. Az örmények a jelentős libanoni keresztény közösséget gazdagítják és nagy politikai befolyással rendelkeznek.

A legnagyobb örmény közösség Bejrút elővárosában, Bourj Hammoudban él (lásd a 2. oldalt), amit az „Örmények szívének” is neveznek. A keresztény és muzulmán erők közötti libanoni polgárháború idején, 1975-1990 között sokan elhagyták, de a városrész örmény közössége a 2005-ös iraki háború előtt menekültekkel gyarapodott, és sokan érkeztek a szíriai háború idején is.

Tiszta örmény közösség a Musa Daghról menekült örmények számára 1939-ben alapított Anjar falu, de ennek ma mindössze csak 2400 lakosa van.

Libanonban két egyházi közösség él. A kilikiai örmény katolikus egyház székhelye a fővárostól nem messze fekvő Bzommarban található, itt székel az örmény-katolikus pátriárka. XX. Gergely Péter pátriárka engedélyével végzik magyar nyelven az örmény katolikus szentmisét is Erdélyben, és nevét az örmény katolikus liturgiában a pap kötelezően megemlíti.

A másik, lélekszámban jelentősebb egyházi közösség a főváros határában lévő Antillasban székelő kilikiai apostoli örmény katolikus fennhatósága alá tartozik.

Az egyházak politikai képviselete rendkívül érdekes, a 128 helyes libanoni parlamentben öt helyet kap az örmény apostoli és egy

helyet az örmény katolikus egyház képviselője. Jelentős szerepet töltenek be az egyházak az oktatásban is. Libanon az egyetlen olyan ország Örményország határain kívül, ahol örmény felső iskolai intézmény, az 1955-ben alapított Haigazian egyetem működik, melynek viszont hivatalos nyelve az angol. A libanoniak többsége beszéli a franciát, mert az országban korábban francia hatás érvényesült, anélkül hogy francia gyarmat lett volna.

Az örmény közösségnek van egy saját árvaháza az ókori Byblos városában (ma Jbeil). Ennek a városnak a nevéből származik a mi „biblia” (könyvek) kifejezésünk is.

Libanonban két örmény rádióadó is sugároz műsort, a Van Hangja és a Sevan Hangja, utalva a két tóra, amik a történelmi Örményország legnagyobb tavai voltak. Három, politikailag meghatározott örmény újság jelenik meg az országban, az egyik az Aztag, amit a Tasnach, azaz az Örmény Forradalmi Föderáció tart fenn, az Ararad, amit a Szociáldemokrata Huntshak Párt, és a Zartonk, amit a Demokrata Liberális Párt működtet.

Libanonban mindig a nyugati kultúra érvényesült a jelentős keresztény közösségnek köszönhetően. Csodás tengerpartja van, de magas hegyei miatt Kelet Svájcaként tartják számon. A polgárháború és belső harcok után most a robbanás rázta meg a közösséget, de remélhetőleg hamar sikerül újraépíteni.

Dr. Puskás Attila

Örmény-azeri konfliktus a világjárvány idején

Július folyamán megtörtént a világtörténelem azon egyik első esete, mely során két állam hadserege drónokkal, pilóta nélküli, távirányított repülő szerkezetekkel támadta egymást.

Örményország és Azerbajdzsán közötti konfliktus immár közel négy évtizede tart. A két ország között kialakult ellenséges viszony forrása a Hegyi-Karabah térség és a környező régiók feletti hatalom megszerzése. Ezen területek jogilag és nemzetközi elismerés alapján is Azerbajdzsán részét képezik, ellenben a gyakorlatban mégis az önjelölt Hegyi-Karabah Köztársaság uralja és irányítja, melynek működését Örményország támogatja. A Hegyi-Karabah Köztársaság a Szovjetunió felbomlásakor jött létre, amikor is a Hegyi-Karabah terület nagyszámú örmény lakossága az önrendelkezési jogukra hivatkozva és azzal a szándékkal, hogy újraegyesüljenek az újonnan független Örményországgal, kikiáltották Azerbajdzsánnal szembeni függetlenségüket.

Ekkor Azerbajdzsán az állam integritási jogának megsértésére hivatkozott. Ezen konfliktus vezetett az 1988-1994-es hegyi-karabah háborúhoz. A két állam 1994 májusában fegyverszünetet kötött egymással, ellenben a békekötés hiánya miatt a háború a mai napig sem zárult le. A fegyverszünetet követően az örményeknek sikerült túlerejük miatt megtartani a vitatott területet. A fegyverszünet megkötése ellenére időszakosan mégis újabb és újabb összetűzések alakulnak ki.

A július hónap folyamán történt fegyveres összecsapások már túlmutatnak az évtizedek óta fennálló konfliktus okán. 2020. július 12-én az azeri-örmény határ északnyugati térségében, Tovuz megyében, viszonylag távol a Hegyi Karabah térségtől éledt újra a két ország közti ellenségeskedés. E. S. Sergey Minasyan Örményország bukaresti nagykövetének beszámolója

szerint az azeri hadsereg kezdeményezte a fegyveres összeütközést. A fegyveres összecsapás mindkét oldalon több emberi életet is követelt, egyszerű polgárok életét is. Az összecsapások során, örmény oldalon több lakóházban, a polgári infrastruktúrában is károk keletkeztek. Egy felújított óvoda is lerombolódott. Annak ellenére, hogy az Európai Unió a fegyveres összetűzések beszüntetésére és a korábbi tűzszünetre vonatkozó megállapodás tiszteletben tartására szólította fel az örmény-azeri határon kialakult összecsapásokban részt vevő feleket, továbbá arra, hogy erőforrásait és erejüket inkább a koronavírus-járvány elleni küzdelemre fordítsák, ezt követően mégis az azeri csapatok Berd városában egy maszkokat és egyéb orvosi felszereléseket gyártó üzemet is megtámadtak. A július hónap vége viszonylagos nyugalmat hozott az azeri-örmény határon.

A látszólagos nyugalom mégsem jelenti a két ország közötti konfliktus megszűnését, hiszen a mai napig sem született egy békeszerződés a két fél között.

Fazakas-Kató Klára

ÉS AZ EREDMÉNY... (LEVON ATAYAN FOTÓJA)

Ablak – gondolatok egy örmény lap kapcsán (1. rész)

Dr. Madaras Szilárd Gyergyószentmiklóson született és él. A Sapi-entia EMTE adjunktusaként, a Csíkszeredai Karon közgazdaságtant tanít. Apai ágon a gyergyószentmiklósi Buslig örmény család van a felmenői között. A 2000-es évek elején gyergyói barátaival kiadták az Ablak című újságot, amely úttörő kiadvány a gyergyói magyarörmény közösségben, és jelentős Erdélyben is, mert az első olyan újság, amely nem korábbi erdélyi magyarörmény lapok újjászületése volt.

A lapról és az erdélyi magyarörmények jelenéről, jövőjéről beszélgettünk dr. Madaras Sziláddal.

Mi a háttere az örmény újság, az Ablak megjelenésének?

2007-ben ünnepelte Gyergyószentmiklós városá válásának 100 éves évfordulóját, ez volt az a pillanat, amikor fiatal barátaimmal úgy éreztük, hogy a város örmény örökségéről szükséges beszélni. Nagyjából önkéntes alapon szerveződött meg az a kicsiny, de lelkes csapat, amelyet Görög Joachim Társaságnak neveztünk el, és érdekességként megemlítem, hogy a tagok közül ketten nem voltak örmény származásúak, „csak szimpatizánsok”: Buslig Barna, Fehér Csongor, Ilyés Imre, Selyem András és jómagam. Az értékrendünket így fogalmaztuk meg: „Miért fontos ma 2007-ben az örmény kultúráról és az erdélyi örménységről beszélni? Egyrészt azért, mert egy egyedülálló kulturális örökséget hagytak ránk, másrészt mert egy értékkeremtő, hagyományaihoz és vallásához hűen ragaszkodó népcsoport a mai napig. És a 100 éves évforduló kapcsán fontos beszélnünk erről a teremtő értékről és a közösségről. Az erdélyi örménység fennmaradását, a vándorlás, és a betelepülés időszakától két alappillér tette lehetővé: a hitéhez való feltétlen ragaszkodása, és a nyelvéhez, kultúrájához való ragaszkodása. Nem véletlen, hogy nagy költőnk, Reményik Sándor néhány száz évvel az örménység Erdélybe való betelepülése után, e két alappillérben látja a kisebbségi megmaradás zálogát: „ne hagyjátok a templomot, a templomot, s az iskolát”. Az örménység nyelvét másfélszáz évvel ezelőtt elveszítve csak egyházi szertartásaiban őrzi azt, így teljes mértékben a magyar kultúra, és a Kárpát-medencei magyarság része lett, egy értékes színfoltja, ennek a sokszínű és befogadó magyarságnak, amelynek örökségét saját örökségével gazdagítja.

Így fogtunk neki az Első Gyergyói Örmény Napok megszervezésének, amelyek 2007. április 13-15 között zajlottak, és főként a 100 évvel ezelőtti gyergyói örmény közösséget és épített örökséget mutattuk be. Az azóta tragikus hirtelenséggel elhunyt Selyem András ötlete volt, hogy szerkesszünk egy olyan örmény lapot, amely mintegy tematikusan összefoglalja az örmény napok anyagát. A lap szerkesztését és tördelését is elvállalta, és a budapesti örmények támogatásával kinyomtatva kaptuk meg Gyergyószentmiklóson.

Az újságnak két száma jelent meg. Mi készített a folytatásra?

Az Ablak második lapszámának megjelenésének az apropóját az adta, hogy Kontesveller József alpolgármester kezdeményezésére a városünnep részeként, 2007. szeptember 6-9 között Centenárium-i Örmény Napokat szerveztünk.

A szervezésben teljesen szabad kezet kaptunk és elsősorban az örmények és székelyek együttélésének történelmi hagyományait mutattuk be. Az előadók között volt többek között Dr. Becsek-Garda Dezső történész és Gazdovits Miklós. A történelmi séta ötlete, amely során időutazásként bejártuk a város területét dr. András Szabolcs ötlete volt, és ő is vezette a csoportot.

Mindegyik örmény nap során, amelynek főszerzője voltam, fontosnak tartottam, hogy hangsúlyosan jelen legyen a történelem és a kultúra, amely előadásokat, könyvbemutatókat, filmvetítéseket és koncerteket jelentett. Ez természetesen Ablak lapszámaiban is visszaköszönt. Másik fontos örökségünk: az erdélyi örmény konyha bemutatása szintén teret kapott.

Az Ablak második lapszáma tehát a Centenárium-i Örmény Napra megjelenve elsősorban a történelemről szólt. A tördelést és az informatikai munkát Ilyés Imre barátom végezte el, és emellett egy ingyenes

DR. MADARAS SZILÁRD

honlapot is létrehozott az Ablaknak, amely ma is létezik, és a <https://gyergyoi-ablak.gportal.hu/> címen elérhető.

Mit jelent az újság címében, hogy „Örmény szemmel”

Az Ablak címében megjelenő „Örmény szemmel”, egy százéves időkeretben kérdéseként feszült neki Gyergyószentmiklós aktuális helyzetében: Mi az örmény örökség? Milyen szerepe volt, van, lesz az örménységnek a város életében? A családi örökségen és hagyományokon túl mi az örmény vagy pontosabban örmény-székely identitás? Mit tanulhatnak a székelyek és magyarok az erdélyi örményektől? Milyen volt az örmény – székely közösség együtt, vagy egymás mellett élése?

A fent idézett Reményik sorból kiindulva, az örmény közösség fennmaradását Erdélyben a nyelv, vallás és oktatás három pilléren álló közösségi önszerveződő életmód tette lehetővé, még ezelőtt 150 évvel is. De mára ebből a három pillérből, a történelem szele kettőt, a nyelvet és az iskolát elsodorta, így maradt jelenleg, meg a száz évvel ezelőtti Gyergyószentmiklóson és Erdélyben is egyedüli tartóoszlopként a vallás és az egyházi közösség. Ezeket kiegészítik a családi örökségek és családfakutatás, a történelem, a kultúra és az örmény konyha hagyományai.

Szerkesztőség

(Folytatás a következő számban)

Emma különleges keresztelője

Több szempontból is különlegesnek mondható a szamosújvári Zonga Emma keresztelője. Egyrészt a karantén miatt júliusra tolódott a keresztelő időpontja, másrészt az örmény katolikus rítus minden résztvevő számára kuriózumnak számított. Az archaikus, mély szimboliztikával rendelkező szertartás valóban ünneppé tette ezt a napot.

A keresztelő a templomajtó előtt a keresztszülők, bérmaapa, szülők, valamint a keresztelendő fogadásával kezdődött. A nyugat és kelet felé fordulással a Sátánnak való ellentmondással és Isten akaratának elfogadásával, a pap bácsi bevezetett a templomba, és elejét vette a tulajdonképeni szertartás.

Az édesanya kezében a keresztelő mendence felett, Zonga Emma keresztényé vált. Ez a római katolikus rítusban is hasonló, ami ezután következik, az csakis erre, az örmény-katolikus vallásra jellemző. A bérmálás alatt ugyanis a gyermek minden testrészét megáldják, felkenik, majd a pap az új örmény katolikus

EMMA MÉG NEM SOKAT ÉRT A KÖRÜLETTE TÖRTÉNEKBŐL, DE EGY DOLOG BIZTOS – EZZEL EGGYEL TÖBB LETT AZ ÖRMÉNYKATOLIKUSOK SZÁMA SZAMOSÚJVÁRON

hívet bemutatja, illetve felmutatja Isten és a hívek előtt.

A jelenlévők számára a szertartás minden mozzanata izgalmas és egyben felemelő érzés volt. Külön köszönet jár Küsmödi Attila atyának, hogy mindent megtett annak érdekében, hogy lányunknak hagyományos örmény katolikus keresztelőben legyen része.

Debreczeni Orsolya Katalin

„Erdélyben Gyergyó-szentmiklós az egyetlen hely, ahol 2003 óta rendszeresen örmény katolikus rítus szerint szolgáltatják ki a bevezető szentségeket.”

ÖRMÉNY ARCOK A MÚLTBÓL

Új rovattal jelentkezünk. Szinte minden családnak vannak fiókok mélyén heverő, vagy albumokban őrzött, esetleg falakra aggatott régi fényképei, melyek a család

régi tagjait, ősöket, elődöket ábrázolnak. Szeretnénk, ha ezeket az emlékeket megosztanák lapunk olvasóival. Ezért kérjük, hogy akinek birtokában ilyen régi fényké-

pek vannak, s azokat, valamint a hozzájuk fűződő emlékeket szeretnék megosztani lapunk olvasóival, juttassák el szerkesztőségünkhöz. Röviden írják le, kit/kiket, mit ábrázol a fénykép, írják le történetét, a vele kapcsolatos érdekességeket. Ezzel is hozzájárulnak ahhoz, hogy az erdélyi magyarörmény örökség ne süllyedjen a feledés homályába, hogy jobban megismerjük egymást, esetleg újraalakuljanak azok a kapcsolatok, amelyek esetleg elődeinket, őseinket egymáshoz fűzték.

Elsőnek egy 94 éves gyergyó-szentmiklósi képet mutatunk be.

Gyergyó-szentmiklósi Kövér Paulette és gróf Georg von Merenburg.

1926. január 7-én keltek egybe. Von Merenburg a Nassau német fejedelmi család leszármazottja volt. A házasság sajnos két év múlva válással végződött.

COVID 19

A járványról, a karanténról érdeklődtünk Dr. Ábrám Zoltán egyetemi tanártól Marosvásárhelyen, valamint Czirják Károlytól, a maroshévízi dr. Urmánczy Nándor Egyesület elnökétől.

1. Miben változott egy egyetemi tanár élete a járvány miatti bezártság idején?

Az orvosegyetem is áttért az online oktatásra, ami az egyedüli alternatívát jelenti mindenhol ahhoz, hogy ne kelljen befagyasztani a tanévet. Ehhez létrejött egy külön platform, amelynek a működésével barátkozunk mindannyian. Tagadhatatlan, hogy a mai kor nyújtotta technikai vívmányokon alapuló személytelen oktatás számos előnnyel rendelkezik, az információ továbbvitelének hatékony módja, de sohasem pótolhatja a szemtől szembe megvalósuló tanár-diák találkozást. Az oktatás lényegi oldala a személyes együttlét biztosította pedagógia, amit sohasem pótolhat olyan módszer, amely személytelen módon az „információgyár” felé irányít.

2. Milyen elfoglaltságokra nyílt most lehetőség?

Számomra a koronavírus okozta magány, nem lévén „bevetésre használt” gyakorló orvos, – amely kezdetén éppen egybeesett a fekete március harminc éves emlékezetével – azt az üzenetet közvetítette, hogy írjam ki magamból a kiírnivalót. Most pedig a régi hűsvétok nosztalgijával a szívemben a feltámadás reménysége él. A sors úgy hozta, hogy váratlanul új kihívás elé álltam, és elfogadtam a dékánhelyettesi tisztséget, amit új feladatnak tekintek a megújuló életemben.

3. Mi a tanulsága ennek a járványnak a jövőnköt illetően?

Bebizonyosodott, hogy egy parányi, szemmel láthatatlan vírus, Isten teremtménye megleckézteti a „kék bolygó”

DR. ÁBRÁM ZOLTÁN

főbérőjét, aki már-már szeretné maga számára kisajátítani a világmindenséget. Az örökkévalóságot azonban a természet képviseli, nem mi, a bérlők. Kialakítottunk egy olyan mesterséges világot, külső és belső életteret, amely számunkra kényelmesnek, boldogítónak, üdvösnek tűnik. Egy „tápos” világot, sok-sok virtuális elemmel, amelyben az alkalmazkodóképességünk lecsökkent. Nehogy csapdába essünk! A rövidebb-hosszabb távra megváltozott vagy változásra szoruló világrendre való berendezkedés még várat magára, de a járvány megszűntével párhuzamosan alapvető lesz a következtetések levonása.

Czirják Károly, a maroshévízi dr. Urmánczy Nándor Egyesület elnöke

1. Mi változott az egyesület életében ebben az időszakban?

CZIRJÁK KÁROLY

A változások között megemlíteném, hogy mivel elmaradt a március 15-i ünnepi megemlékezés csupán egy koszorú elhelyezésével tisztelegtünk a helyi emlékműnél az 1848-49-es forradalmárok emlékére. Egy másik változás, hogy tíz év után első alkalommal marad el a Magyar Költészet Napja, amikor rendszerint Maros és Hargita megyei költők tisztelték meg jelenlétükkel.

2. Milyen nehézségekkel szembesültél ebben az időben?

Megemlíteném elsősorban a helyi újságunk elszállítását a csíkszeredai nyomdából Maroshévízre, ami ebben az évben eléggé körülményes volt (vonattal hozta egy ismerős a 600 db. újságot).

3. Milyen elfoglaltságokra nyílt most lehetőség?

A karantén idején több időt tudtunk tölteni a családdal, számos társasjátékot játszódhattunk, sokat olvashattunk.

4. Mire tanít bennünket ez a járvány?

Arra, hogy nagyobb figyelmet szenteljünk a higiéniaira, a családra és szeretteinkre.

„A rövidebb-hosszabb távra megváltozott vagy változásra szoruló világrendre való berendezkedés még várat magára, de a járvány megszűntével párhuzamosan alapvető lesz a következtetések levonása.”

Komitas és Bartók

A KÉT ZSENI

Régen foglalkoztat már az örmény zene kérdésköre, s amióta elmélyültem tanulmányozásában, Komitas életével és művészetével foglalkozva gyakran felöltött bennem Bartók Béla életpályájával való hasonlósága, lett légyen bármilyen hatalmas a fizikai távolság, amely elválasztotta őket.

Bartók Erdélyben, Nagyszentmiklóson született, 1881 márciusában és 1945-ben hunyt el Amerikában, New Yorkban, szeretett hazájától távol. Komitas Törökország Kütahya tartományában született 1869 októberében és otthonától távol, Párizsban hunyt el, 1935 októberében. Mindketten életük jelentős részét szülőföldjükön éltek le, majd idegen országban, sanyarú körülmények közt hunytak el. Földi maradványaikat utólag hozták haza és temették el méltó módon.

Ezen kívül művészetükben is számos közös vonást fedezhetünk fel: mindketten népük és a szomszédos népek népzenejének elhivatott gyűjtői, avatott elemzői, feldolgozói és rendszerezői voltak.

Ahogy Bartók nélkül a magyar – és a román – népzene mára nagy valószínűséggel a feledés homályába merült volna, úgy Komitas nélkül az örmény, kurd, török, szír dallamok java része vált volna az enyészet martalékává.

Komitast a világ első etnomuzikológusaként tartják számon, Bartókot pedig minden idők legnagyobb etnomuzikológusaként tisztelhetjük. Ebben minden mai zenei forrás egyetért.

Mindketten hosszú és viszontagságos utazásokat tettek, mostoha körülmények között felvéve, lejegyezve az autentikus adatközlők által énekelt népi dallamokat. Ezeket aztán egy rendkívül pontos és alapos elemzési és rendszerezési munkafo-

lyamat révén osztályozták. Mindketten tájegységekre, ún. népzenei dialektusterületekre, dialektusokra tagolva tárgyalták és rendszerezték az általuk gyűjtött anyagot.

Komitas számára ez a tevékenység többet jelentett a pusztai szakmai érdeklődésnél. Az ő esetében a tét ennél sokkal nagyobb volt: a multikulturális Kaukázus területén olyannyira összeolvadtak a különböző nemzetek és azok muzsikája, hogy az örmény zenei gyökerek megkeresése, megtisztítása, fellelése alapvető fontosságú feladat volt, még mielőtt teljesen odaveszett volna ebben szövedékben.

Bartók érdeklődése egyszerre volt tudományos és hazafias, s bár – főleg a tömbmagyarság által lakott területeken – a népzenei anyag beolvadásának veszélye abban az időben még nem merült fel, fontosnak és szükségesnek érezte lejegyezni a Nagy-Magyarországra oly jellemző színes, gazdag népzenei anyagot, hiszen az új társadalmi hatások már akkor sem kedveztek a népi kultúra művelésének, fennmaradásának, továbbélésének.

Népzene iránti érdeklődésüknek köszönhetően mindketten egy új, nemzeti jellegű zeneszerzési irányzatot hoztak létre, amely eltért az ún. romantikus nemzeti iskolák gyakorlatától, hiszen ők nem nemzeties jellegű muzsikát szereztek, hanem konkrét népzenei anyagot dolgoztak fel, stilizáltak műveikben.

Mindketten számos koncertet és tudományos előadást tartottak Európa külön-

böző jelentős zenei centrumaiban, emellett Bartók Amerikában, Komitas pedig a hazáját övező ázsiai országokban is. S bár ez ritkaságnak számít a zenetörténetben, már életük során elismerést vívtak ki maguknak, koruk jelentős személyiségei nagyra értékelték munkásságukat.

Komitas népzene gyűjtő munkáját az Örmény Genocídium szakította félbe hirtelen, kegyetlenül. 1915-ben bekövetkezett deportálása során az általa gyűjtött és feldolgozott anyag, mint ahogyan muzikológiai témájú írásainak nagy része is, elveszett.

Bartók 1940-ig folytatta népdalgyűjtői munkásságát, aztán, egy, a Harvard-egyetemen tartott előadássorozat után többé nem tért haza Amerikából. Kutatói munkásságának eredményei, ahogyan kompozíciói, ám az ő muzikológiai jellegű írásai is nagyrészt épségben megmaradtak.

A történet érdekessége, hogy bár gyakorlatilag kortársak voltak, és bár közös kutatási területük is volt – gondolok itt a török népzeneire, amellyel mindketten foglalkoztak bizonyos mértékig – egymás kutatásairól, eredményeiről soha semmilyen fomában nem emlékeztek meg, így feltételezhető, hogy nem is ismerték egymás munkásságát. Furcsa, hogy életük számos közös pontja ellenére sohasem kerültek személyes kapcsolatba. Párhuzamos zenei életpályák – mert hasonlóak, és mert sohasem találkoznak.

Életpályájuk, munkásságuk, emberiségük, bátorságuk példaadó értékű, számunkra, erdélyi magyar örmények számára pedig hatalmas kiváltság, hogy mindkettőjükre büszkék lehetünk.

Bodurián Ágota

Az örmény katolikus papok templomi ruházata

Az Erdély tájain lakó nemzetiségek majd mindegyikének van népviselete, kivéve az örményeket és a zsidókat. Az örmények esetében azonban szerencsére még látunk eredeti templomi ruhákat a búcsúkon, vagy néhanapján az örmény szertartás szerint végzett szentmiséken.

LITURGIKUS PAPUCS A SZAMOSÚJVÁRI GYŰJTEMÉNYBEN

A szent helyeken, templomokban használt papi ruhák nagyon díszesek, mert a díszítés is Isten nagyobb dicsőségét szolgálja. Sok mindenben eltér ez a ruházat a római katolikus papok miseruhájától, és inkább a görög katolikusok, keletiek ruházatához hasonló. Az idősebbek bizonyára emlékeznek még, hogy a római katolikus papok ruhája a II. vatikáni zsinat előtt sokkal díszesebb volt, számos motívum, érdekes, gazdag hímzéssel készült, általában értékes anyagból, selyemből, bársonyból.

Az örmény katolikus papok szentmisén használt ruházatának egyik legfontosabb darabja a miseralást, egy bő, ujjatlan darab, aminek hátára általában, de nem kötelezően a kereszt jele van kihímezve. A kezek mozgása végett félkör alakú, a pap nyakmagasságban egy díszes, általában arany vagy aranyozott csattal rögzíti. Az örmény palást és a miseruha is több színű is lehet, találunk piros, kék, sötét darabokat. A színek használatában ugyanis nincsenek olyan szigorú szabályok, mint a római katolikus egyházban, ahol adventben és nagyböjtben a lila, egyes ünnepeken a fehér, vértanúk emléknapján a piros, évközi időben a zöld színű miseruha van használatban mindenhol a világon. Az örmények a papra bízzák a döntést, Erdélyben a jelenleg használt örmény egyházi ruhák fehér-sárga színűek. Az örmény templomok és a közösségek gazdagságáról árulkodik, ha egy templomban több miseruha is van. Általában egy örmény papnak egy ruhája van.

Az örmény papi ruházat másik kelléke az öv, amit örményül vakas-nak hívunk, amit hasonlóan a civil ruházathoz az ing vagy a nadrág összefogására használtak. A díszes vakással rögzítették a papi stólát. Általában selyem, arany és ezüsthonal felhasználásával készült, számtalan díszítési formával találkozunk rajta, a legegyszerűbb virágmotívumoktól kezdve egészen a tűzzománc

lapokig. Különböző színű drága- és féldrágakövekkel díszített öveket is találunk.

A papi ruházat legfontosabb kelléke a stóla, az epithrakélion, ami a papi hatalom jele. Tulajdonképpen egy nyakba húzható és térdig érő széles és gazdagon díszített vászonzalag, amit derékon a fentebb említett öv rögzít. Nagyban hasonlít a görög keleti (ortodox) és a görög katolikus papok stólijához. Szépen díszített, általában selyem és aranyfonallal hímzett. Krisztus, a Szűzanya, a szentek életéből vett jelenetek is díszíthetők. Az angyali üdvözlés, Jézus megkeresztelkedése, szenvedése, feltámadása, Mária megkoronázása, Krisztus mennybemenetele, a Szentlélek kiáradása látható rajta, de találhatunk rajta virágmotívumokat, girlandokat, csillag-motívumokat, a kereszt ábrázolását.

A papi templomi öltözet Erdélyben nem használt, de például a velencei Szent Lázár szigeten vagy a római örmény kollégiumban még használt darabja a mitra, a papi süveg. Ennek díszítése is egyértelműen gazdag és csodálatos.

Az örmény miseruha másik fontos kelléke a kardisz, amit a római katolikus papoknál nem találunk. Miért kell a papi ingre a csukló fölé ilyen ruhadarabot helyezni? Azért, mert a papi ing széles ujjban végződik, és ez sokszor hátráltatja a papot, amikor például megfogná a kelyhet, a Szentostyát vagy a liturgikus könyveket. Látva ezt a nehézséget, a csukló fölötti részre egy fordított trapéz alakú karvédőt, egy mandzsettát terveztek, ami tulajdonképpen összefogja a papi ingujjat. A női karperecek egyik szerepe is ez volt régen, hogy összehúzzák az inget, amit aztán a nők gazdagon díszítettek. Létezik olyan kardisz is, amely egyszerű trapéz alakú, oldalt apró kis fülelkekkel, amelyekbe zsinórt húztak, hogy ezzel rögzíthessék. Ugyanolyan szépen és gazdagon díszítették, mint más ruhadarabokat, gazdag arany, ezüstszállal hímezték, Krisztus, Szűz Mária,

angyalok ábrázolásaival. De léteznek olyan kardiszok is, amelyekre gyöngyöket varrtak.

Van még egy érdekes egyházi ruhadarab, amit Erdélyben is használtak. Ez a liturgikus papucs, melynek szentírásai alapjai vannak, ugyanis az égő csipkebokorról szóló történetben olvassuk, hogy Mózes az Úr felszólította, hogy az ő jelenlétében vesse le a sarut, mert „szent az a hely, amin áll”. Az Úr jelenléte szentté teszi a templomban is az oltár előtti helyet. Ezért az örmény pap tulajdonképpen mezítláb kellene, hogy bemutassa a Szent Áldozatot, de ez éghajlati és egészségügyi szempontból sem megvalósítható Örményországban és Erdélyben sem. Manapság Örményországban, Libanonban, Szíriában van használatban.

A valóság az, hogy Erdélyben korábban nem mindenhol fektettek nagy hangsúlyt a templomi ruhák szakszerű tárolására, sok helyen nem is tudták, hogy milyen értéket jelentenek. Sajnos senki sem magyarázta el, hogy mit kell nézni az ilyen ruhákon és mi a szerepe az egyes ruhadaraboknak. Mivel a több száz éves erdélyi örmény katolikus ruhák többnyire már kifakultak, megkoptak, jobb esetben fiókok mélyére tették őket. Főleg a kommunizmus idején volt ez így, mert eldobni mégsem illett őket. Szerencsére manapság egyre többen tudjuk, hogy mekkora érték birtokában vagyunk, rádöbbenünk erre, amikor például külföldi múzeumokban járva-elve látjuk, hogy mennyire megbecsülik az ilyen értékeket. Szerencsére a papi ruhákat az erdélyi örmény múzeumokban, egyházi kincstárakban kiállítva még megtaláljuk. Nincsenek restaurálva, de eredeti színükkel és csodás motívumvilágukkal a gazdag múlt jelei, melyek erdélyi egyházi örökségünket gyarapítják. Megcsodálhatjuk őket Szamosújváron az örmény múzeumban, a szépvízi és a gergyószentmiklósi közösségi házakban.

Sárgabarack – a magyar-örmény életelixír

KÉT ÖRMÉNY KÜLÖNLEGESSÉG: A SÁRGABARACK ÉS A DUDUK

„Együnk annyi sárgabarackot, amennyi belénk fér” – javasolják a táplálkozási szakértők. Szerencsére a sárgabarack felhasználása elég sokrétű, így télen is könnyedén élvezheti a szervezetünk a gyümölcs tápanyagait aszalva, lekvárként vagy akár befőttként is.

De a sárgabarackot egyre inkább nem csak az egészség, de a szépség megóvására és fenntartására is előszeretettel használják, mert, mint minden más gyümölcsre általában, a sárgabarackra is jellemző a nagyon alacsony energiaérték. Így mindenféle dilemma és bűntudat nélkül bátran fogyaszthatunk belőle annyit, amennyi éppen jól esik.

Két ízletes barackfajtát ismerünk: a kajsi- vagy sárgabarackot, és az őszibarackot. Növénytani latin elnevezésük a sárgabarack esetében a *Prunus armeniaca*, az őszibaracké pedig *Prunus persica* (vagy *Malum persicum* – perzsa alma). Az örmény és a perzsa szavak a gyümölcs származási helyére utalhatnak. Az örmény jelzős szerkezet használata akár helyes is lehet, mert a sárgabarackot ősidők óta ismerik az örmény területeken. De Pöderlé belga botanikus 1792-ben megjelent növénytani munkájában ezt írja: „Ez a fa

nevét egy ázsiai provinciától, Örményországtól kapja, ahonnan származik, és ahonnan Európába érkezett”. Ezt örményországi régészeti ásatások is bizonyítják, ahol rézkőkori sárgabarackmagot találtak a kutatók. A sárgabarackot tehát már az írás megjelenésének korában ismerték az örmények. Más kutatók szerint a gyümölcs Kínából származik, mások szerint először Indiában termesztették Kr.e. 3000 körül.

A címben arra utaltunk, hogy a sárgabarack örmény-magyar gyümölcs. Jóllehet örményországi, de magyar gyümölcsnek is nevezhető tájainkon, ami török-oszmán közvetítéssel lett azzá. A kajsi megnevezés ugyanis oszmán-török eredetű jövevényszavunk, és törökül gyümölcsöt jelent. Tehát a kajszibarack jelentése magyarul barackgyümölcs lenne. A sárgabarackot a török hódoltság idején, a 16-17. században kezdték Magyarországon termesztetni és az Alföld lett a barack „öshazája”, ahol a törökök hatalmas barackültetvényekkel rendelkeztek. Ezek távozásuk után tönkrementek. A sárgabarack magyar termesztése az Alföldön a 19. század elején kezdődött meg. Ekkor is azért, mert a heves homokviharok miatt félték, hogy a sík vidék homokos sivataggá válik, a barackfák pedig kifejezetten alkalmasnak bizonyultak a homok megkötésére, mivel nemcsak tolerálják a homokos talajt, hanem a hőt és az aszályt is kiválóan bírják.

Természetesen Európában máshol is termesztettek, természetesen sárgabarackot. A világ legnagyobb barackültetvénye ma a kelet-anatóliai Malatya tartományban található. Az egykor a történelmi Örményországhoz tartozott tartomány ma a Törökország leggazdagabb kajszibaracktermő vidékeinek egyike, másik öt tartománnyal együtt a világ kajszibarack-termelésének 10-15 százalékát adja.

Tény, hogy a sárgabarack az egyik legkedveltebb nyári gyümölcsünk. Sok vitamint és ásványi anyagot tartalmaz, gazdag az A-, C-, B- vitaminban is és karotinban. Állítják, hogy mindössze 200 gramm gyümölcs elegendő egy napi szükséges A vitamin bevitelére a felnőttek esetében. Gazdag foszforban, vasban, kalciumban, káliumban, és magnéziumban. A legjobb vérszegénységre, nyugtató hatású, kedvező kimerültségre és a depresszióra, tehát rohanó világunkban és a COVID miatti lelkiállapotunk javítására ajánlott.

Jóllehet a táplálkozási szakértők nem emelik ki, de egyértelmű, hogy a „kifőzött barack”, a barackpálinka is közkedvelt ital, nem csak Magyarországon, hanem Örményországban is. Még egy kapocs, ami összeköti a két népet. Fogyasszunk tehát sok sárgabarackot, mert valódi életelixír, és mértékkel élvezzük a lepárlás utáni terméket, a barackpálinkát is.

Összeállította dr. Puskás Attila

Miként menekültek az örmények Duca vajda elől

Az örmény nép egy része, hosszas vándorlás, költözködés után telepedett le Moldvában, ahol jó ideig viszonylagos nyugalomban, békességben élt. Viszonylagos, mert azért itt sem volt fenéig tejfel az élet számukra. Már az 1500-as években is történtek atrocitások, üldöztetések, de mert ez a nép már szokva volt ezekkel – tűrték. Amíg tűrhették. Mert az 1671-es évben betelt a pohár. Illetve, a megrémült örmények annyira rettegtek Duca vajda bosszújától, hogy előbb a Kárpátokban kóboroltak, majd I. Apafi Mihály fejedelem engedélyének elnyerésével letelepedtek Erdélyben.

Már 1551-ben (augusztus 16-án) Ștefan Rareș vajda megpróbálta erőszakkal áttéríteni őket a görögkeleti vallásra. Kilátásba helyezte, hogy amennyiben megszegik parancsát és nem térnek át, kiűzi őket az országból, de előbb megkínózzák, vagy meg is ölik egy részüket. Nos, az áttérést megtagadták, ezért sok örményt megkínóztak, meggyilkoltak, az örmény templomokat megszenteltelenítették, lerombolták. Az eseményt Grigore Ureche krónikás is megemlíti Moldva leírása című krónikájában. Szól az orr- és füllevágásokról, nyelvek kitépéséről, az erőszakos térítésekről, de arról is, hogy az örmények egy része, a gazdagabb réteg, már ekkor menekülni kényszerült Lengyelország felé. Rareșt követte Alexandru

DUCA VAJDA ÉS LÁNYA, MARIA SÍRJA
A CETĂȚUIA KOLOSTORTEPLOMBAN

ru Lăpușneanu, akiről már az iskolásgyerekek is tudják, hogy nem volt egy kimondottan békés egyéniség. Ő is kegyetlenül üldözte az örményeket. Ezután következett Gheorghe Duca vajda, akinek idejében betelt a pohár.

De ki is volt Duca?

Ma úgy mondanánk, hogy szerencselovag. De a maga korában megszokottnak számított, hogy akinek sok pénze volt, megpróbálta megvásárolni a fejedelmi trónust, hogy még több legyen. Ducának (1620 – 1685) háromszor is sikerült megvásárolnia: 1665 szeptembere – 1666 májusa; 1668 november – 1672 augusztus 10., valamint 1678 november és 1683 december 25. között ült Moldva trónján. És nem volt válogatós. Negyedszerre 1674 november/decembere és 1678 november 29. között még Havasalföld

trónját is megvásárolta magának. Aztán, mert már a törökök is megunták ezt a sok fejedelmeskedést, s hogy bedugják a száját Ukrajna hetmánjának nevezték ki. Hogy miért? Hát mert volt az a pénz...

A görög eredetű, nem túl módos családból származó Ducának először az anyósa, Dafina, Eustatie Dabija felesége segítségével (és pénzével!) sikerült megszereznie a trónt, de rövidesen leintrikálták róla. Másodszorra még több pénzzel sikerült visszamásznia rá (ez az időszak volt az örmények menekülése). Következett egy havasalföldi „kiruccanás”, majd a harmadik vajdaskodás. Ekkor többletadókat vet ki – többek között a lánya esküvői költségeinek fedezésére – ami óhatatlanul újabb elégedetlenséghez vezet. De akkor az örményeket már nem lehetett megfajni, kimenekültek az országból. 1685-ben halt meg lengyelországi fogságban.

Sírja az általa alapított Jászvásár (Iași) fölötti dombon, a Cetățuia kolostorban van. A kolostort ő építtette, s mert állandóan rettegnie kellett az ellene lázadóktól, valószínűleg kis erőddé alakította. A templom egyik beugrójában van a sírja (ugyanoda

„... a Kárpátok felé vették az irányt, s mert a korábban menekültektől tudták, hogy Erdély befogadó szellemű ország, reménykedtek, hogy így, tömegesen is bebocsáttatást nyernek. És reményük beigazolódott – I. Apafi Mihály fejedelem, aki ismerte az örmények jó tulajdonságait, befogadta őket, püspökükkel, Minásszal együtt”

folytatás a 13. oldalról

temették a már említett lányát is) és amikor felkerestem a kolostorbeli sírt – hadd lám annak az embernek a nyughelyét, aki miatt az örményeknek menekülniük kellett, és szerencsére hozzánk menekültek –, feliratok figyelmeztettek, hogy ne fényképezzek. Akárha Duca vajda egyik esztelen parancsa lenne. Nos, akárcsak az örmények, én sem engedelmeskedtem a vajdai parancsnak – suttymban csak készítettem egy képet a sírról.

Amúgy a kolostor jó állapotba van, templomát a Trei Ierari kolostor templomáról mintázták. A templomon kívül van egy konyhaépület (cuhnia) benne, egy fejedelmi lakóépület – jelenleg vallástörténeti múzeum –, egy gótikus terem, amelynek alagsorában a kolostor borpincéje kapott helyet. A legendák szerint a fejedelmi lakóépületet egy földalatti folyosó kötötte össze

AZ A BIZONYOS CETĂȚUIA-I CUHNIA, AHOŁ A TÖRÖK ÉTELEK MELLETT MÉG SOKMINDENT KIFŐZÖTT A VAJDA

a Jászvásár központjában levő fejedelmi udvarral, hogy a vajda menekülni tudjon, ha úgy hozza a helyzet. És bizony többször előfordult, hogy úgy hozta –Ducának itt kellett menedéket találnia.

Hogyan történt a menekülés?

A már említett uralkodók által elkövetett örmények elleni üldöztetések ellenére az örmények maradtak, mert volt azok között néhány békés év. Mintegy száz esztendő alatt csak helyel-közzel menekültek az örmények Moldvából, jobbra Lengyelország felé, de szép számmal érkeztek Erdélybe is még az Apafi fejedelem engedélye előtt. Így esett meg, hogy az erdélyiek, s főleg a fejedelmek körüli vezető réteg megismerte ezt a népet, megtetszett nekik, hogy dolgos, szorgos, szótartó emberek, akik emellett kitűnően értenek a kereskedelemhez, állattartáshoz, bőrkikészítéshez. Tulajdonképpen az történt, hogy ezek a körök megelőlegezték a bizalmat az örményeknek.

És eljött az 1671-es esztendő. Duca vajda – immár második uralkodása folyamán – tovább szorította a srófot, újabb adókat vetett ki, ami természetszerűleg az elégedetlenség fokozódásához vezetett. Egy lovassági parancsnok, bizonyos Hincu állt az elégedetlenkedők élére, s hozzájuk csatlakoztak a pénzügyileg, de vallási szempontból is nyomorgatott örmények. B. P. Haşdeu így emlékezik meg Hincuról és az eseményekről: „1671-ben Duca vajda, a vér- és pénzszomjas, albán módra öltözött zsoldos uralkodott Moldvában. Az örmények voltak az elsők, akik csatlakoztak a tisztán nemzeti összeesküvéshez, amelynek vezetője a híres lovassági parancsnok, a romániai ellenzéki szellemiség prototípusa, Hincu volt. Halhatatlanná vált a róla szóló moldvai közmondás, «Vodă vrea, Hincu ba» ... Az összeesküvést leleplezték, a csatát, amelyet az összeesküvők csapatai a fejedelmi had-

sereggel vívtak Kisinyov mellett, a lázadók veszítették el, így menekülniük kellett. Mindenesetre az örmények azzal dicsekedhetnek, hogy fejüket (szerk. megj. életüket) áldozták most is, mint régen, akárcsak a mi szüleink a román ügy győzelméért.”

Ekkor az örmények menekülőre fogták a dolgot, hiszen benne voltak ők is nyakig az összeesküvésben, s ismerték Duca vajdát is. Tudták róla, hogy kegyetlenül meg fogja torolni az összeesküvésben résztvevőkön a rajta esett sérelmet. Ezért a Kárpátok felé vették az irányt, s mert a korábban menekültektől tudták, hogy Erdély befogadó szellemű ország, reménykedtek, hogy így, tömegesen is bebocsátást nyernek. És reményük beigazolódtott – I. Apafi Mihály fejedelem, aki ismerte az örmények jó tulajdonságait, befogadta őket, püspökükkel, Minással együtt. Előbb Besztercén telepedtek meg, utána szétrajzottak egész Erdélyországban, részeltetve a befogadó nemzetet és országot azokból az előnyökből, melyek természetükből, neveletésükből és sokezeréves történelmükből fakadt.

Epilógus: Hincu – aki egyes történészek szerint maga is örmény volt, ám erre nincs semmilyen bizonyíték – maga is elmenkült. De ő a törökökhöz ment, akiktől segítséget kért. És meg is kapta. Úgy, hogy 1672-ben visszatért Moldvába az aleppói Kaplán pasával és annak seregével s megverte a moldvai hadakat. Így ért dicstelen véget Duca vajda második moldvai uralkodása. Következett a harmadik, ami ugyanolyan gyászos volt, mint az előző kettő. Ám ettől az örményeknek már nem kellett tartaniuk – ők akkor már Erdély ölelő keblén voltak. És otthon voltak.

Bakó Zoltán

A VAJDA EGY FRESKÓN A TREI IERARIHOZ FELTŰ-NŐEN HASONLÍTÓ SAJÁT KOLOSTORÁNAK KÉPÉVEL

Gulbenkian, a mecénás

Európa nyugati szélén, az Atlanti óceán és Spanyolország közé szorult az egykori tengeri nagyhatalom, Portugália. Az óceán partjától az Aframa negyedig macskaköves síkátörök között terül el a „hét domb városa”, vibráló, sokak szerint lepusztult világváros, Lisszabon. A város felső negyedében, egy szép kert közepén áll az 1962 évben megnyitott Calouste Gulbenkian Múzeum, mely a világ egyik leggazdagabb művészeti magángyűjteményével rendelkezik.

A közel hatezer darabból álló gyűjtemény az alapító „mindenből a legjobbat” életmottóját tükrözi. A múzeumi kiállítás jelentős anyaga a klasszikus görög-római és a későbbi európai művészet ötvözete, és találunk benne antik kézíratos könyveket, reneszánsz és barokk szobrokat és festményeket, ékszer- és üvegyűjteményt. A művészi munkák válogatásában nyomon követhető a műgyűjtő sajátos ízlése, aki kezdetben csupán háza díszítésére vásárolt kínai-japán porcelántárgyakat, majd az ókori Egyiptom és Távol- és Közel-Kelétről származó perzsa, örmény, indiai, török munkákkal bővítette gyűjteményét. 1928-ban sikerült megvásárolni az Ermitage-tól Rubens művét, Helena Fourment arcképét. Egy 1930-as aukción jutott egyik kedvence, a Diana szobor birtokába.

Végrendeletében magánvagyonra és művészeti gyűjteményre kezelésére létrehozta a lisszaboni Calouste Gulbenkian Foundation-t. Az alapítvány tevékenység-

CALOUSTE GULBENKIAN MÚZEUM

gebe tartozik a jótékonyági és oktatási intézmények, a művészet és tudományos kutatások támogatása.

De ki is volt Gulbenkian? Isztambulban született 1869-ben, a Gülbenk bizánci örmény család leszármazottja. Lisszabonban halt meg 1955-ben, viszont a londoni a St. Sarkis örmény templomban temették el. A család ősei a 4. században telepedtek le a Van tó környékére, majd a 19. század közepéig Talas városában éltek, innen Isztambulba költöztek. Szülővárosában, majd a Londoni King's College-ben tanult és olajipari mérnök lett. Bakuban az orosz olajipart tanulmányozza. 1887-ben kinevezték oszmán pénzügyminiszternek. Mezopotámia olajfelmérésével is foglalkozott. A törökországi örmény népirtás előtt családjával Londonba költözött, ahol olajipari társaságokat szervezett. 1912-ben a legnagyobb Európai olajvállalatok konzorciumát, a török kőolajvállalat létrehozását irányítja, amelynek célja az olajkutatás és a fejlesztési jogok megszerzése Mezopotámia területén. Magánvagyonának olajiparban tartására megalapítja a Panamai Társaságot, ebből hozza létre a Lisszaboni Gulbenkian Alapítványt.

Közeletli tevékenységére jellemző az örmény egyházak, iskolák, kórházak, alapítványok támogatása. 1922-1923 között Londonban szülei emlékére felépítette a

St. Sarkis örmény templomot, ami nyughelyéül is szolgál. Alapítója és támogatója volt 1929-ben a jeruzsálemi örmény Szent Jakab székesegyház könyvtárának. Ingatlant adományozott az isztambuli Szurp Pirgnic (Szent Megváltó) örmény kórház alapításakor. Segítőkézségét az általa létrehozott alapítvány további támogatásai jelzik. A budapesti Pázmány Péter Katolikus Egyetemen örmény tanulmányok tanszéken évente öt hallgatónak pályázati úton elnyerhető ösztöndíjat biztosít.

Szász Ávéd Rózsa

A MECÉNÁS

KÖNYVÉSZET:

WILLIAM SAROYAN: *Letters from rue 74 Taibout*, 1791.

RALPH HEVINS: *Biografia de C. Gulbenkian*, 1957.

JOSÉ RODRIGUES DOS SANTOS: *Um miloionario em Lisboa Nubar Gulbenkiam*

Világosító Szent Gergely, a fényes bácsi

Nagymama, Ármin és Leila egy fényesen világító gyertyát tettek az ablakba. Együtt gyújtották meg, időközben azokra az örményekre emlékeztek, akik több évvel ezelőtt az igazságtalanság és az embertelenség áldozatai lettek. Leila csengő hangja törte meg a szomorkás csendet.

– Nagymama mesélsz nekünk?

Nagymama bólintott. Kényelmesen elhelyezkedtek a nappali pihe-puha, bíborszínű kanapéján.

– Nos, kincseim, tudjátok, hogy ki is volt Világosító Szent Gergely?

– Világosító? – kérdezte csodálkozva a két gyerek.

– Azért hívták világosítónak, mert fényes volt a bácsi? – kérdezte nagy érdeklődéssel Ármin.

– Így nevezték el az emberek. És hogy miért is így? Ha csendbe maradtok, akkor elmesélem a fényes bácsi történetét – mondta nagymama.

Ekkor nagymama egy újabb történetbe kezdett. Időközben, a két gyerek a gyertya lángját figyelte. Hirtelen a gyertya kialudt, Ármin és Leila pedig egy hideg, nyirkos és koromsötét helyen találta magát. Megdermedtek a félelemtől. Több percnyi néma csend után Ármin halványan pislákoló fényre lett figyelmes. Megfogta Leila kezét és a fény irányába indultak. Ahogy egyre közelebb kerültek a fényforráshoz, az annál erősebben, fényesebben világított, míg egyszeriben egy fényben úszó ember állt előttük. Bár a két gyerek megszeppenve nézte a furcsán fényes bácsit, jószágos mosolya mégis megnyugtatta őket. Bátorságot vettek és megszólították.

– A nevem Ármin, ő meg itt a húgom, Leila. Téged, hogy hívnak, bácsi?

– Én Gergely vagyok. Örvendek az ismeretségnek!

– Te itt laksz? – kérdezte Leila

– Igen, immár 14 éve...

– És nem félsz? Olyan sötét van itt, egyedül is vagy... De te mitől vagy olyan fényes? – mondta Leila, miközben okos, barna szemeivel végigmérte a furcsán fényes bácsit.

– Az én megváltó Krisztusom adja az én fényem, amely megvilágítja a legsötétebb helyeket is! Nem

vagyok egyedül, mert ő mindig velem van, így nem is félek.

– És hol van az a Krisztus? Hogy ad neked fényt, ha nincs is itt? – nézett szét Ármin.

– Bácsi, te csak egyedül vagy itt ezen a helyen! Nincs itt senki rajtad kívül – jegezte meg az okos kis Leila.

A fényes bácsi felnevetett, magához ölelte a két gyereket, megfogta a kezecskéjüket és a szívére tette.

– Az én Krisztusom a szívemben él, ezért nem látjátok őt. De olyan nagy az ő szeretete, hogy már nem fér a szívembe és attól világítok ilyen fényesen!

A két gyerek csak ámult és bámult a fényes bácsi feletén és szeretettel simogatták ősz haját.

– Hogy kerültél te ide, fényes bácsi? – kérdezte Ármin.

Gergely mesélni kezdett.

– Nos, gyerekek sok évvel ezelőtt, amikor Tiridatész király és csapata győztesen tért vissza egy hadjáratból, útközben talákoztam velük. Együtt örültünk Örményországunk győzelmének. Sajnos Tiridatész király úgy gondolta, hogy győzelmét egy Anahit nevű istennőnek köszönheti.

Meghajolt előtte, ajándékokat vitt neki és képzeljétek el, hogy mindenkit, aki csak vele volt, arra kényszerített, hogy ők is így tegyenek. Én, mivel csak az egyetlen élő Istenben és a Szent Fiában hiszek, nem hajoltam meg Tiridatész király hamis istennője előtt. Ekkor Tiridatész király haragra gerjedt és arra kényszerített, hogy tagadjam meg a hitemet és hajoljak meg az istennő előtt. De én nem tagadhattam meg az én Megváltómat, így ő megkínzott, majd ebbe a hírhedt földalatti börtönbe vetett...

– Ó, szegény fényes bácsi! – jajdult fel Leila

– Milyen bátor vagy! Én is ilyen bátor szeretnék lenni, mint te! – mondta Ármin

Ekkor hangos beszédre és lépések zajára lettek figyelmesek. Két erős és hatalmas termetű, villogó szemű és kemény arcú ember közeledett feléjük.

– Állj fel te rab! Velünk kell jönnöd! – mordultak rá Gergelyre.

– Immár érkezett a perc, amikor meglátom az én szeretett Megváltómat! – nézett az ég felé Gergely.

– Nem megy az olyan gyorsan, mint ahogy te gondolod – mondta a katona, csúfolódó vigyorra húzva a száját.

– Őfelsége Tiridatész király nővére fenséges Khoszrovidukth hercegnő elé kell vinnünk téged. Beszélni óhajt veled!

A két gyerek Gergelyhez futott.

– El innen bestelen kölykei, félre!

– Gergely, Gergely ne hagyj minket ezen a sötét helyen! – kétségbeesten kérlelte Gergelyt a két gyerek.

Ekkor Leila komoly és kedves szemeit az egyik katonára emelte és így szólt:

– Kérlek kedves katona bácsi, engedj minket Gergellyel, testvéremmel, Árminnal nagyon félünk a sötétől! Ti olyan erősek és bátrak vagytok, de tudom, hogy mélyen érző és jószívű emberek is, kérlek titeket, engedjétek meg, hogy a fényes bácsival tartsunk.

Leila szavai félszeg vigyort varázsoltak a két katona arcára, büszkék voltak, hogy ilyen nagyra tartják őket. No, meg ilyen kedvesen még senki sem szólt hozzájuk, még édesanyjuk sem... Leila ked-

ves szavai meglágyították a két katonáember szívét, így a két gyerekek megengedték, hogy a fényes bácsival tartsanak.

Gergelyt és két kis barátját fenséges Khoszrovidukth hercegnő elé vezették.

– Hajtsatok térdet felséges Tiri-datész király testvérnővére fenséges Khoszrovidukth hercegnő színe előtt – adta az utasítást a lakosztály udvarmestere.

A három barát meghajolt a fenséges Khoszrovidukth hercegnő előtt, aki egy kézmozdulattal jelezte, hogy immár kiegyenesedhetnek. A hercegnő a lakosztály ékköveként arany varratos, bordó selyemruhában díszelgett. Méltóságteljes megjelenése és szigorú tekintete tiszteletet parancsolt. Ekkor egy újabb kézmozdulattal az udvartartásának jelezte, hogy távozhatnak. A hercegnő szigorú tekintete meglágyult, csodálattal és szeretettel közeledett a fényes bácsi felé.

– Kedves Gergely! Tudom, hogy te Isten egyik legkedvesebb embere vagy, aki megbocsájt azoknak, akik ellene vétkeztek! Tudom, hogy testvérem igazágtalanul járt el a te ügyedben, hiszen te csak hűséges maradtál ahhoz az Istenhez, akiben te hiszel. Ezért igazán nem kellett volna téged megbüntetnie. Én is hiszem, hogy a te Istened az egyedüli igaz Isten! Testvérem sok és súlyos hibát követett el és kegyetlen szíve az örületbe kergette! Immár, mint egy vadállat füvet szagatott a kertben és azt eszi.

Ármin és Leila döbbenet hallgatták a hercegnőt és feljajdultak:

– Ó, szegény király!

– Bizony így jár az, aki ártatlan életet olt ki – felelte bánatosan a hercegnő.

– De akkor mi lesz Örményországgal? – robbant ki Árminból a kérdés.

A hercegnő szeretettel nézett a két gyerekre, bólintott és a fényes bácsihoz fordult:

– Ezért hívattalak Gergely! Tudom, hogy a te szívedben is Jézus Krisztus él és nagy a te hited! Tudom azt, hogy ha te a mindenható Istenhez imádkozol, akkor Ő megbocsájt az én szerencsétlen testvéremnek!

– A mi Istenünk kegyelmes és megbocsájtó Isten! Aki csodákra is képes! Megteszem, hercegnő, amit kérsz tőlem!

– Örök hálám kísérenjen téged!

Két ór kíséretében Gergely, Ármin és Leila sietve igyekeztek a beteg királyhoz,

aki a virágos kert egyik zöld füves szegletében tartózkodott. A három barát megdöbbenet és sajnálattal szemlélte a király szomorú állapotát. Szakálta a térdét verte, a teste tele volt bogáncssal, haja kócos volt és négykézláb járt. Szörnyű volt látni, hogy egy ilyen hatalmas király ilyen megalázott, rangjához méltatlan helyzetbe került. Leila félve kapott Gergely keze után:

– Fényes bácsi, biztos, hogy ő a király bácsi?

– Ó, úgy eszi a füvet, mint egy állat! – kiáltott fel Ármin.

– Csak Isten az, aki meg tudja menteni a királyt – mondta Gergely megdöbbenet, akit szintén megrázott a király látványa.

Ekkor Gergely az égre emelte tekintetét és imádkozni kezdett. Aztán térde borult, és a két gyerek pedig követte a példáját.

– Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy ... – szólt az ősrégi ima.

Ima közben arra lettek figyelmesek, hogy egy idegen hang is velük együtt mondja az Úr imáját. Mindhárman felnéztek. A király torzonborz alakja állt előttük, de immár szeméből az értelem és egy mennyei fény sugárzott. Az ima végén, Gergely felállt és a király fejére tette a kezét. Ekkor a király sírni kezdett. Csak sírt és sírt... Megragadta Gergely kezét és emberi hangon szólalt meg:

– Bocsáss meg Gergely! Bocsáss meg nekem! A te Istened az egyetlen igaz Isten! Bocsásson meg nekem a te istened!

Ekkor Ármin és Leila nagy örömben kiáltozni kezdtek:

– Meggyógyult a király! Bácsik, nénik gyertek, lássatok csodát! Meggyógyult a király!

A hír hallatára a palota apraja nagyja a virágoskertbe csődült és csodálattal szemlélte a meggyógyult királyt!

– Csoda történt! Csoda történt – nagy örömmel kiáltoztak az emberek. – Éljen soká a király! Éljen Örményország!

Ekkor a király intett és csendre utasította a népet.

– Ma lett üdvössége e háznak és ezen országnak! A Gergely istene az egyedüli egy igaz Isten! Az óvé legyen a hála és a dicsőség! Ezenel elrendelem, hogy Örményország népe egyedül csak Őt imádjá, neki hódoljon! Adassék parancsba és íratassék meg, hogy egész Örményország népe a keresztény hitre tér, más esély nincs! Ettől a perctől kezdve Gergely lesz Örményország keresztény egyházának legfőbb vezetője!

A király. Gergely és a nép térdre borulva imádták az Istent.

Ármin és Leila mind távolabbról és távolabbról hallotta a nép imáját. Ekkor újból nagymama pihe-puha, bíborszínű kanapéján a nappaliba találták magukat.

– És ettől kezdve hívták a fényes bácsit, Világosító Szent Gergelynek – fejezte be a mesét nagymama.

Fazakas-Kató Klára meséje

FAZAKAS-KATÓ KLÁRA MAROSVÁSÁRHELYEN SZÜLETETT ÉS ÉL. VÉGZETTSÉGÉT TEKINTVE JOGÁSZ ÉS ÓVODAPEDAGÓGUS. ANYAI ÁGON A HARAGA CSALÁD LESZÁRMAZOTTJA.

Örmény-magyar gyökerek a Sóvidéken

(5. rész) – Csiki Péter és családja

Csiki Péter Sóvidéken szolgáló plébánosnak köszönhető, hogy testvére, Ferenc, Gyergyótölgyesről ide költözött. 1861-ben házasságot kötött az örmény Lengyel Veronikával, a frigyből hat gyermek született. Péter az egyik, akinek számos leszármazottja él még Nyárádremete, Mikháza, Szováta térségében.

Péter Gyergyószentmiklóson született 1861. május 2-án. Keresztszülei az örmény közösség tagjai, Bucsánszki Kristóf és Kopacz Anna voltak. Foglalkozása szerint cipész volt, a nyárádremetei négy cipész egyike, akinek nevét már 1895-ben említették.¹ A két évvel fiatalabb Tuscha Franciskával kötött házasságot, akivel tíz gyermekük született.²

Csiki Péter és Franciska első gyermeke Berta volt, aki Gábos Ferenchez ment feleségül, három gyermekük született. Béla Győrben él és két gyermeke született, Béla és Beáta. Az ifjú Béla gyermekei Béla és Renáta, Beátának egy fia született, Kámfor Ottó. Csiki Berta és Gábos Ferenc második gyermeke László, akinek gyermekei László és Margit. A fiú matematikatanár lett és egy gyermeke született, aki később orvos lett és Németországban él. Margitnak két leánya született, Andrea és Boróka. A harmadik gyermek Erzsébet, aki Csáki János petrozsényi tanárral kötött házasságot, négy gyermekük született, János, Anikó, Erzsébet és Márta.

Csiki Péter és Franciska második gyermeke Erzsébet, aki szerzetesnővér lett és Marosvásárhelyen élt.³

Harmadik gyerekük Gizella 1903-ban született, 1989-ban halt meg. Férje Magyar Pál (1901-1973), akinek neve 1925-ben a cipészek névsorában is szerepelt.⁴ Házasságukból hat gyermek született. Sándor első felesége Piri Rozália, a második Kelemen Ágnes volt. Házasságukból három gyermek született: Attila, Ildikó és Sándor.

Magyar Attila (1951-2003) villanyszerelő volt, neje a szováti Demeter Margit (1953-2015) volt. Három gyermekük született: Csaba, Ildikó és Csilla. Csaba (1976) könyvelő Nyárádremetén és feleségével, Siklódi Mária Magdolnával Szováta élnek. Két fiúgyermekük van, Bence (2005) és Barna (2010).

Magyar Attila és Demeter Margit második gyermeke Ildikó (1977), aki Kénesi Ödön (1968) felesége lett és egy gyermekük született, Balázs (2003). A harmadik gyermek, Csilla (1979), Egervári Istvánhoz ment férjhez és négy gyerekük van, Márk (1993), Benjamin (2002), Anna (2003) és Áron (2005).

Magyar Sándor második gyermeke Ildikó, aki férjhez ment Kramarik Tiborhoz, akitől egy gyermek született, Annamária. A harmadik gyermek, Sándor, Gyulakután volt tanító, majd raktárnok, később pedig erdész. Neje Ildikó (1979), két gyermekük született, Zsolt és Andrea.

Csiki Gizella és Magyar Pál második gyermeke is a Pál nevet kapta (1926-1979) és követve apja mesterségét cipész lett, később viszont kereskedéssel foglalkozott. Nyulas Ágnes vette feleségül, házasságukból három gyermek született, Pál (1953), Ernő és Erzsébet. Pál vállalkozó Nyárádremetén, felesége a mikházi Laczkó Erzsébet (1955), házasságukból három gyermek született: Péter (1979), Ágnes (1980) és Pál (1985). Péter Nyárádremete polgármestere volt, felesége Fancsali Éva fogorvos, lányuk Hanna (2012) és fiúk Péter. Ágnes férje Arros Dénes, lányuk Katalin (2011) és Zsuzsanna (2013). Pál felesége a makfalvi Varga Katalin, egy fiúk született, Pál (2012).

Második gyermekük, Ernő, kereskedő lett és feleségül vette Puskás Máriát. Gyermekeik Ernő és Zsuzsanna. Ernő felesége Joó Ildikó, gyermekeik Mercedesz, Maja és Balázs. Zsuzsanna férjhez ment a szováti Katona Lászlóhoz, a házasságukból született Réka (2013) és Rebeka (2014).

Magyar Pál és Nyulas Ágnes harmadik gyermeke, Erzsébet, tanítónő lett, férje a nyárádszeredai Jákob András. Két gyermekük született, Anna és Katalin.

Magyar Pál és Csiki Gizella harmadik gyermeke is a Gizella nevet kapta. Férjhez ment az erdőszentgyörgyi Ugron Gáborhoz, három fiúk született: József, Gábor és Pál. József tornatanár Gyergyószentmiklóson, Székely Ildikóval kötött első házasságából két fiú született: József és Zoltán Csaba. Szotyori József színész Nagyváradon, míg Szotyori Zoltán Csaba mérnök Németországban. Második nejével, Antal Edittel, született egy lányuk, Ugron Hanna.

Ugron Gábor karbantartó és Erdőszentgyörgyön él, felesége Szentgyörgyi Ildikó, akivel két gyerekük van, Erika és Mihály.

Erika férje Fekete Zsolt elektromérnök, gyermekeik Fekete Ugron Adrien és Balázs. Ugron Mihály Marosvásárhelyen él, felesége Albert Éva, mindketten közgazdászok. Gyermekeik Ugron Anna és Sarolta.

A harmadik gyermek, Pál, asztalos. Feleségével, Ildikóval Erdőszentgyörgyön élnek, egy lányuk van, Gizella, aki Székelyudvarhelyen kereskedelemmel foglalkozik.

Magyar Pál és Csiki Gizella negyedik gyermeke Jenő, aki Gyulakután él nejével. Jenő nevű fiúk Marosradnóton elektromérnökként dolgozik és Gyulakután lakik feleségével, Fejér Edit Csilla tanárnővel. Házasságukból két gyermek született, Boglárka és Tamás. A második fiú, Alpár informatikus, felesége Mihály Csilla, leányuk Magyar Sarolta, Magyarországon élnek.

Magyar Pál és Csiki Gizella ötödik gyermeke Géza, neje Lakatos Mária, Gyermekeik Géza és Mária. Az ifjú Géza és felesége, Székely Enikő, ékszerészek és Szováta laknak. Két lányuk született, Renáta és Eszter. Mária Nyárádremetén lakik és Deményháza dolgozik az egészségügyben. Lánya Otília Loredana.

Magyar Pál és Csiki Gizella hatodik gyermeke Piroska, kereskedő, férje Szántó Ferenc erdőmester. Gyermekeik Ferenc és Zsolt. Ferenc Bege Ritát vette feleségül, gyermekeik Szabolcs, Anita és Kitti. Zsolt felesége Erika, lányuk Sarolta és Mónika.

Csiki Péter és Tuscha Franciska negyedik gyermeke Irma, aki Marosvásárhelyen szintén szerzetesnő volt.⁵ Ötödik gyermekük Péter, aki fiatalon meghalt, akárcsak Ilona, Ferenc, János és Sándor nevű gyermekeik. A családi elbeszélés szerint Sándor nagybátyjánál, Csiki Jakabnál, favágás közben halálos balesetet szenvedett, aminek emlékére Jakab saját fiúgyermekét is Sándornak keresztelte.⁶ A tizedik gyermek Lajos, akinek felesége Váradi Erzsébet (1910-1937), aki a mikházi temetőben nyugszik.⁷

Csiki Péter 1926-ban hunyt el és a nyárádremetei temetőben nyugszik.

(folytatjuk)

Fekete Árpád ny. tanár, helytörténész, az Unitárius Egyház Marosi Körének egykori felügyelő gondnoka, a szováti Unitárius Egyház tiszteletbeli jegyzője.

1 Vö. Kakucs Lajos: Nyárádremete. Falumonográfia. Marosvásárhely, 2012, 167.

2 Születési anyakönyvi kivonat, azonosító szám 4666.03.0015.Nyárádremete

3 Csiki Irma szóbeli közlése

4 Kakucs Lajos: i.m., 167.

5 Magyar Pál szóbeli közlése, melyet az Ugron családra vonatkozó adatokkal kiegészített Magyar Géza.

6 Csiki Irma szóbeli közlése.

7 Magyar Pál szóbeli közlése.

Ddmapur – Örmény tökleves húsgombóccal (4 személyre)

Hozzávalók:

- 50 dkg csontos hús
- 1 tojás
- 2 kisebb fej hagyma
- 1 kisebb tök vagy cukkini
- egy csokor friss tárkony vagy ecetes tárkony, só, bors

Elkészítés:

A húst ledaráljuk, összedolgozzuk a tojással, sóval, borsal, egy apróra vágott hagymával és a tárkony felével. Kis gombócokat formálunk belőle. A hús csontjából alaplevet készítünk, leszűrjük, felforraljuk. A tököt kimagozzuk, meghámozzuk, felkockázzuk és hozzáadjuk a húsgombóccal a húsleveshez. Adunk hozzá még olajban dinsztelt hagymát, tárkonyt és készre főzzük.

PONTOSÍTÁS

Előző lapszámunkban beszámoltunk dr. Óry Imre életéről és tevékenységéről. A család kérésére pontosítjuk, hogy Gyimesbükkön született, de nem örmény származású, ám a családjában volt örmény származású személy. A tévedésért elnézést kérünk.

A Jereváni Rádióban hallottuk

A Jereváni Rádió szerint a Puskin jubileumra (halála 100. éves évfordulójára, 1937-ben) kiírt szobor pályázat hivatalos eredményhirdetése: „Harmadik díj: Puskin olvassa Puskind; Második díj: Sztálin olvassa Puskind; Első díj: Puskin olvassa Sztálint.”

***

Jereváni Rádiót megkérdezik:
- Hogyan lehet az hogy a törökök 150 évig tudtak Magyarországon maradni?
Jereváni Rádió válaszol:
- Ők nem ünnepeltették meg a magyarokkal minden évben Mohácsot.

***

Jereváni Rádiót megkérdezik:

- Mit tud az csinálni egy társadalomban, aki nem tud sem írni sem olvasni?
Jereváni Rádió válaszol:
- Az majd diktál.

***

Jereváni Rádiót megkérdezik:
- Mire tanítja meg az embereket az árvíz?
Jereváni Rádió válaszol:
- Hogy a feneket nem nyalni, hanem kotorni kell.

GPS: 46.47336, 25.18030

★★★★ Sziklakert Panzió

A szálláshelyen üdülési jegyeket is elfogadnak.

Korond
Fő út, 666/B szám

Telefon: 0040-744-615-434, 0040-744-874-672
E-mail: mravasz@korond.ro, www.sziklakertpanzio.ro

SALVIA GREEN LINE

WEB SHOP

www.salviabox.ro

SC SAREA TRANSILVANIEI SRL-D

Cím: Stefan cel Mare utca, 55. szám Torda,
Erdély, Románia

Só feldolgozás ős-sótermékek:

Étkezési só, hófehér, 99,99%-os világosszürke só (magnéziumos), feketesó, fürdősó, sólámpa, sómécses, só hamutartó, só pipa, orröblítő, só grill, só párna, só szappan és só dezodor.

Infó: Bogdánffy Álmos István, Mobil: +40-745177261

Facebook: Sotermek Boltja Torda / Magazinul de SareTurda
naposoldal.ro, www.sareatransilvaniei.ro

OPTICA OPTOFARM

A látás szakértője

Szolgáltatásaink:

- kontaktlencse-felírás és rendelés
- ingyenes szemüvegfelírás komputeres szemvizsgálattal
- mindenik szakületünk orvosi szakrendelővel van felszerelve, ahol teljes szemvizsgálatot végzünk, a pácienseinket küldőpapír nélkül is fogadjuk
- a gyerekvizsgálatokat speciális fotorefraktométerrel végezzük (kellemetlen pupillatágítás nélkül, távolsági fotózással)
- kötelező éves szemvizsgálatok cégek részére
- korszerű számítógép-vezérlésű japán NIDEK gépekkel bármilyen keret típusba bedolgozunk plasztik- és üveglencsét egyaránt (gyors, olcsó, és precíz munkával)
- szemüvegjavításokat végzünk (keretek forrasztása)
- új amerikai készülék látásjavításra, kancsalságra- terápiák betegség és sérülés utáni rehabilitációra, memória, reflexek, mozgás és tanulászavarok javítására
- lelki tanácsadás és relaxációs terápiák

Marosvásárhely:

- Posta utca 3. sz. Tel.: 0265/212-304, 0365/410-555
- 1918. Dec. 1. sugárút 49. sz. Tel.: 0265/263-351, 0365/410-557
- Rózsák tere 53. sz. Tel.: 0265/250-120, 0365/410-559
- Dózsa György út 60. sz. Tel.: 0265/265-205
- Köztársaság tér 5. sz. Tel.: 0365/430-939

Szászrégen

- Iskola utca 11. sz. Tel.: 0265/512-042, 0365/410-558

Szováta:

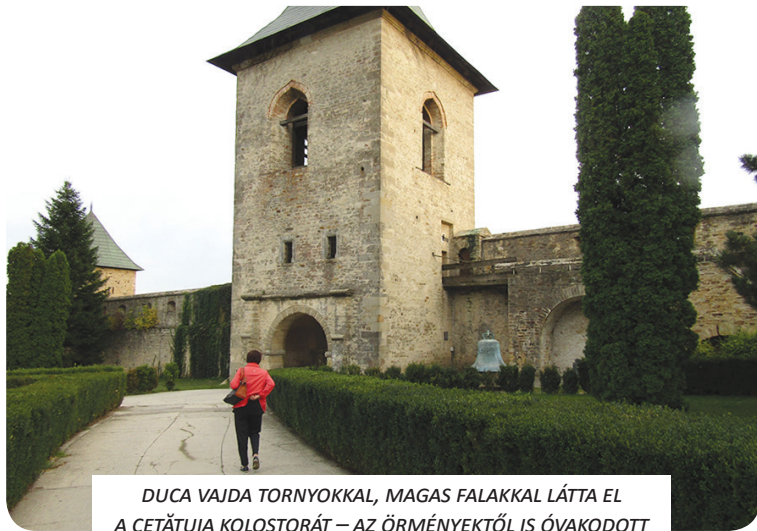
- Fő út 196. sz. Tel.: 0265/577-282
- A Danubius Hotelben. Tel.: 0742-100-323

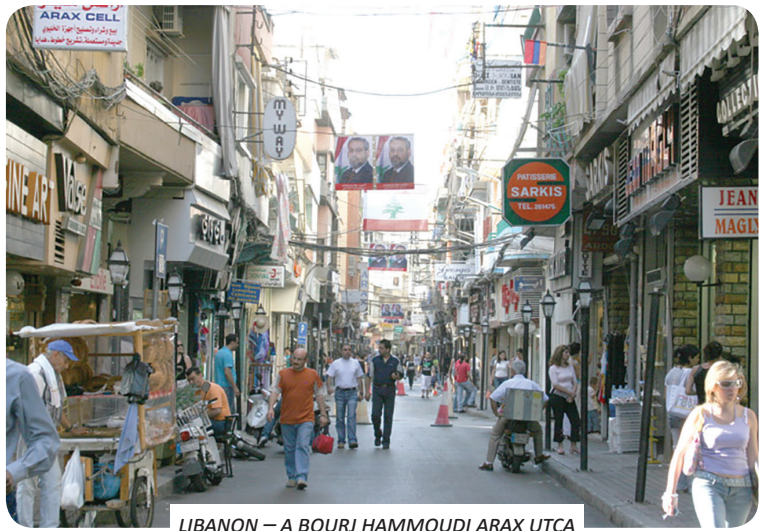
VÁSÁRHELYI MAGYARÖRMÉNYEKET VEZET
DR. KÁLMÁN ATTILA A DEGENFELD KASTÉLYBAN

ÖRMÉNY KERESZTELŐ SZAMOSÚJVÁRON

DUCA VAJDA TORNYYOKKAL, MAGAS FALAKKAL LÁTTA EL
A CETĂȚUIA KOLOSTORÁT – AZ ÖRMÉNYEKTŐL IS ÓVAKODOTT

LIBANON – A BOURJ HAMMOUDI ARAX UTCA

DIANA SZOBOR A GULBENKIAN MÚZEUMBAN

KÉT ÖRMÉNY SPECIALÍTÁS:
A DUDUK ÉS A SÁRGABARACK

A LONDONI ST. SARKIS
TEMLOM IS GULBENKIAN
ADOMÁNYAIBÓL KÉSZÜLT EL

ÚGY TARTJÁK EGYES KUTATÓK, HOGY
EZ A VILÁG ELSŐ, ÖTEZER ÉVES KARDJA

PALÁST A SZAMOSÚJVÁRI GYŰJTEMÉNYBEN